Didaktične spodbude za jezikovne dejavnosti v slovenščini kot J2/JT v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju

doc. dr. Barbara Baloh
Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta

Projekt "Izzivi medkulturnega sobivanja"

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Kot je zapisano v Kurikulu za vrtce jezikovna dejavnost v predšolskem obdobju, ki je najpomembnejše obdobje za razvoj govora, vključuje široko polje **sodelovanja in sporazumevanja z odraslimi, otroki**, **seznanjanje s pisnim jezikom** in (skozi doživljanje) **z deli iz slovenske in svetovne mladinske književnosti** (str. 18–19),

Spodbujanje razvoja govora in njegovo načrtovanje pa seveda ni stvar samo jezikovne vzgoje, saj je slovenščina učni jezik in kot tak zavezujoč za **vsa kurikularna/predmetna področja v vrtcu.**

Cilji učnega jezika se udejanjajo **v pedagoškem govoru**, in sicer v obeh njegovih sestavinah**, v spoznavnem in odnosnem**. V spoznavnem govoru vzgojitelj posreduje spoznanja določenega področja, v odnosnem pa gre za sporazumevanje med vzgojiteljem in otroki. Vzgojitelj je pri vseh dejavnostih otroku **govorni zgled** in tako neposredno vpliva na razvoj njegove jezikovne (slovnične in pragmatične) zmožnosti (L. Ivšek, 2009: 27).

Jezikovne vzgoje v vrtcu torej ne smemo razumeti samo v ožjem smislu, le kot spodbujanje razvoja jezikovne zmožnosti.

Kot je zapisano v Priročniku h Kurikulu za vrtce (2001: 80–81), Kurikulum zaradi razvejanosti jezikovnega področja opredeljuje cilje in dejavnosti na 4 ravneh:

- **govorna vzgoja,**
- **književna vzgoja,**
- **predopismenjevanje,**
- **knjižna vzgoja kot del informacijskega opismenjevanja.**

Kot navaja Kurikulum za vrtce, se otroci v tem obdobju učijo izražati izkušnje, čustva, misli in razumeti sporočila drugih. Jezikovne dejavnosti so povezane z vsemi jezikovnimi ravninami: **s fonološko, morfološko, leksikalno, skladenjsko-pomensko (in pragmatično),** razvoj jezika pa je naravno vpleten v vsa področja dejavnosti (18–19).

Otroci se učijo jezika ob poslušanju vsakdanjih pogovorov in pripovedovanja literarnih besedil, ob poslušanju glasnega branja odraslih, s pripovedovanjem, opisovanjem, ob rabi jezika v domišljijskih igrah, dramatizacijah, izmišljanju zgodbic in pesmic, ob učenju otrok od otrok, in sicer v različnih socialnih igrah, pravljicah, izštevankah, rimah, šaljivkah, ugankah itn., ki so preživele kot skupna lastnina skozi generacije.

Pomemben del jezikovnih dejavnosti so enostavna besedila, ki so vezana na vsakodnevno življenje, npr. kratka sporočila, zapis otrokovega komentarja k njegovi risbi, kuharski recept za priljubljeno jed itn.

Prav tako pomembno je zbliževanje s knjigo kot pisnim prenosnikom Tudi kot virom informacij. Pri tem gre predvsem za rabo raznih otroških priročnikov, slovarjev, leksikonov ipd. ter zgodnje navajanje nanjo.

- Pridobivanje besedoslovne zmožnosti
- Pridobivanje koncepta prostora
- Pridobivanje koncepta časa
- Neverbalna komunikacija in vloga piktograma
- Pridobivanje pragmatične zmožnosti
- Neumetnostno besedilo v vrtcu

Pri otrocih, ki jim slovenščina ni materni jezik, mora vrtec prispevati k **oblikovanju dobre podlage za kolektivno dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Slovenski Istri in Prekmurju** ter **podlage za posameznikovo dvojezičnost** (ta se kaže predvsem v spoštovanju odločitve staršev in otrok za učenje prvega, to je nedržavnega jezika, ob učenju drugega, to je državnega jezika, in v spodbujanju k učenju obeh jezikov) na drugih območjih v Sloveniji.

Otroci se v drugem jeziku najhitreje naučijo **pozdravov in drugih interaktivnih zvez ter besed, ki zadevajo njih same.** Teh besed pa se najprej naučijo kot celoto, ki je skladenjsko še ne razčlenijo.

Usvajanje jezika

nenačrten proces,

dogaja se v okolju, kjer je to govor okolja,

v tem jeziku poteka celotna komunikacija.

Učenje jezika

načrtovan proces z zastavljenimi cilji in vsebinami,

v skonstruiranem okolju,

komunikacija poteka le v posebej za to izbranih govornih položajih

Seznanjanje z jezikom,

kjer gre za **zavedanje**, da poleg maternega v okolju **obstaja še neki drugi jezik.**

V času seznanjanja z jezikom je učečemu se potrebno ponuditi dovolj časa, da usvoji melodijo novega jezika, razume preproste besede in sporočila, se s petjem, z mimiko, rezljanjem, lepljenjem besed in slik igra z glasovi, zbira besede in jih postavlja v svoj vrednostni sistem.

Seznanjanje z jezikom - načrtovanje

- Gradimo na **tematskih področjih**, ki so **vezana na otrokovo življenje**, njegove dejavnosti, želje, interese in otroke spodbujajo k odkrivanju novih spoznanj in iskanju novih dogodivščin.
- Otroci se najprej naučijo preprostih osnovnih besed in njihovih pomenov, šele kasneje usvojijo specifičnejše besede, ki so osnovnim sopomenske, protipomenske, nadpomenske, podpomenske…
- Spodbujanje semantične in leksikalne zmožnosti vodi v usmerjene dejavnosti, ko se otrok načrtovano ukvarja z besediščem, ga raziskuje in širi.

Tematska polja

- Oblačila
- Živali
- Dejanja
- Hrana in pijača
- Poklici
- Prevozna sredstva
- Predmeti v hiši
- Šport …
- Kar odpremo/zapremo
- Kar prižgemo/ugasnemo
- Kar preberemo
- Kar režemo
- Geometrijske oblike
- Obdobja
- Derivati (kaj nastane iz …) …

Gre za **igralne** in **raziskovalne** dejavnosti, metode, pristope in tehnike dela, ki **spodbujajo interes** za spoznavanje jezika in **razvijanje sporazumevalne zmožnosti**.

Besedila, ki jih otrok posluša in “bere”obdobju seznanjanja z jezikom, so **preprosta, razumljiva, prijetna, igriva.**

Pogosto gre za *pesmi, izštevanke, prstne igre, lažje prozne tekste* in *preprosta neumetnostna besedila*.

Cilji seznanjanja z jezikom:

- spodbujanje razvijanja **osnovnih komunikacijskih spretnosti,**
- **razumeti** in **vzljubiti** drugi jezik,
- **vsaj pasivno** znanje jezika okolja in torej zmožnost interakcije vsaj na "preživetveni" ravni,
- **spoznavanje** in **sprejemanje** kulturnih posebnosti drugih etničnih skupin v svojem okolju

Didaktična igra

Igra je **temeljna spoznavna izkušnja** in hkrati osnova za proces učenja.

Z igro učečemu se **uzaveščamo** preproste, njegovemu interesu ustrezne sporazumevalne vzorce, ki predstavljajo analitično načrtovane jezikovne strukture. Tempo, obseg in globina sta **najprej svobodna**, postopoma pa **dejavnosti stopnjujemo** tako, da usmerjamo in načrtujemo težavnost.

Caon (2008): v igri gre za **dvojno vključevanje posameznika**, in sicer na **sinhronem nivoju** (med igro), ko je posameznik v igro veččutno vključen in kot takšen motiviran, ter na **diahronem nivoju** (pri ponovnem igranju in ustvarjanju igre), ko se zmožnosti nenehno razvijajo in motivacija vodi v **preseganje praga znanja posameznika**, kar vodi v dinamično učenje.

T. Taeschner (2002): Četudi je med igro lažje vzpostaviti dober komunikacijski odnos, igra sama po sebi ni tisti element, ki v posamezniku spodbudi proces usvajanja jezika. Če posameznik nima možnosti **interakcije v jeziku**, ki se ga uči, in za to ni **pogojev (odnosnosnih, prostorskih, časovnih, stičnih)**, se jezika ne bo naučil.

Schodc
FLIP-FLAP

NEI
POČAKAJ,
DA SI
OBLEČEM
RDEČ
PLAŠČ.

cubi
matita

IMTHECHIEF

Spodbudno učno okolje/učni prostor

Cenčič in Perger Kuščar (2012): danes se poudarja pomen interaktivnih učnih okolij, ki naj bi bila hkrati izobraževalna, ustvarjalna in zabavna okolja učenja.

Učni prostor

Pomemben element učnega okolja; vzgojno-izobraževalne stavbe ali zgradbe z okolico (zunanji in notranji prostor).

Vrtčevski in obvrtčevski prostor naj bi bila tako spodbudna za izražanje različnih inteligentnosti otrok po Gardnerju (jezikovne, logično-matematične, glasbene, prostorske, telesno-gibalne ter medosebne in osebne).

Cenčič in Perger Kuščar (2012): urejenost poslopja, okolice, notranjih prostorov, kotičkov, pohištvo, dekoracija ipd. delujejo kot tretji učitelj/vzgojitelj ali tudi kot tridimenzionalni učbenik. Igralnice, hodniki, zgradba, igrišče… so torej tihi vzgojitelji, ki vplivajo na učenje, razpoloženje, čustva in vrednote otrok, zato je posebnega pomena, kako jih bomo uredili in oblikovali.

Vrtec Postojna,
Čutna soba,
Po zamisli vzgojiteljice
Vlaste Brecelj v
sodelovanju z arhitektko

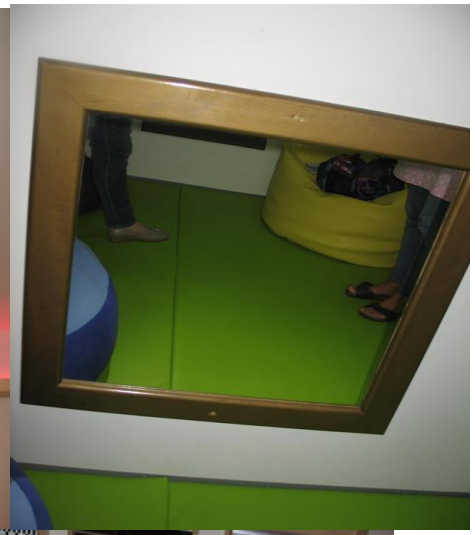

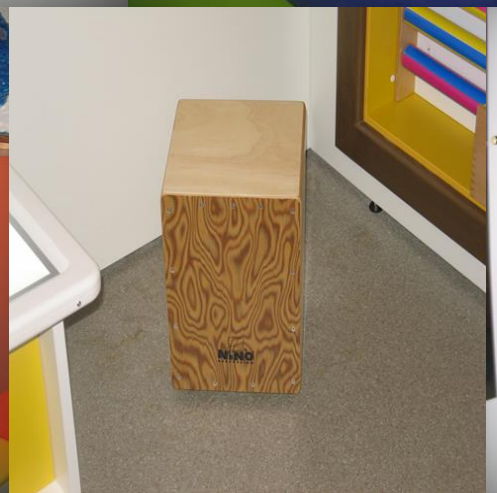

Izkustveno učenje

Marentič Požarnik (1998): naj poučevanje temelji na **trajnem spreminjanju posameznika** in ne le na pridobivanju znanja, spretnosti in stališč:

Plut Pregelj (2005): najboljši način pridobivanja znanja je **preko lastnih izkušenj.**

Hus, Ivanuš Grmek (2006): ena izmed uspešnejših učnih strategij, ki omogoča samostojno iskanje in razmišljanje z lastno aktivnostjo ter s tem pridobivanje lastnih izkušenj in trajno spreminjanje posameznika je **izkustveno učenje**.

Vloga otroka pri aktivnem/izkustvenem učenju (po Kužnik, 2009):

- dajejo pobude za dejavnosti, ki izvirajo iz osebnih interesov in namenov,
- izbirajo materiale in se odločajo, kaj bodo počeli z njimi,
- z vsemi čutili aktivno raziskujejo predmete in materiale,
- odkrivajo razmerja skozi neposredno izkušnjo s predmeti,
- preoblikujejo in kombinirajo materiale,
- uporabljajo starosti primerna orodja in opremo,
- razvijajo različne zmožnosti (gibalne, likovne, glasbene, jezikovne, zmožnost opazovanja, zmožnost aktivnega vključevanja v fizično in naravno okolje…),
- govorijo o svojih izkušnjah in o tem, kar počnejo.

Vloga otroka pri aktivnem/izkustvenem učenju (po Kužnik, 2009):

Pomembna je tudi interakcija z vrstniki, saj otroci zaradi podobnega načina razmišljanja večje in hitrejše možnosti iskanja izvirnih rešitev pri razmišljanju kot v interakciji z odraslo osebo.

Prav tako je za otrokovo aktivno raziskovanje pomembno ukvarjanje z različnimi aktivnostmi/dejavnostmi ter odkrivanje in raziskovanje z vsemi čutili.

Ključna je vloga odraslega, ki s svojim zgledom in spodbudo otroku ponudi različne situacije raziskovanja in spoznavanja. Izkoristiti mora to razvojno fazo in uporabiti otrokovo notranjo motivacijo za spodbujanje k učenju in spoznavanju sveta.

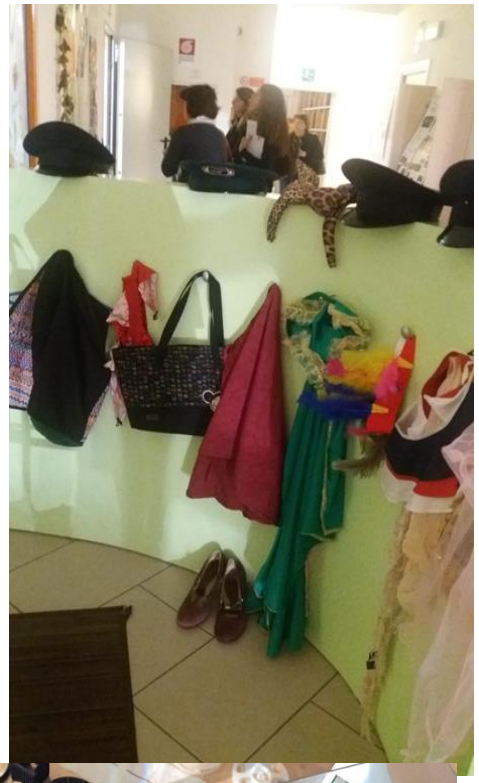

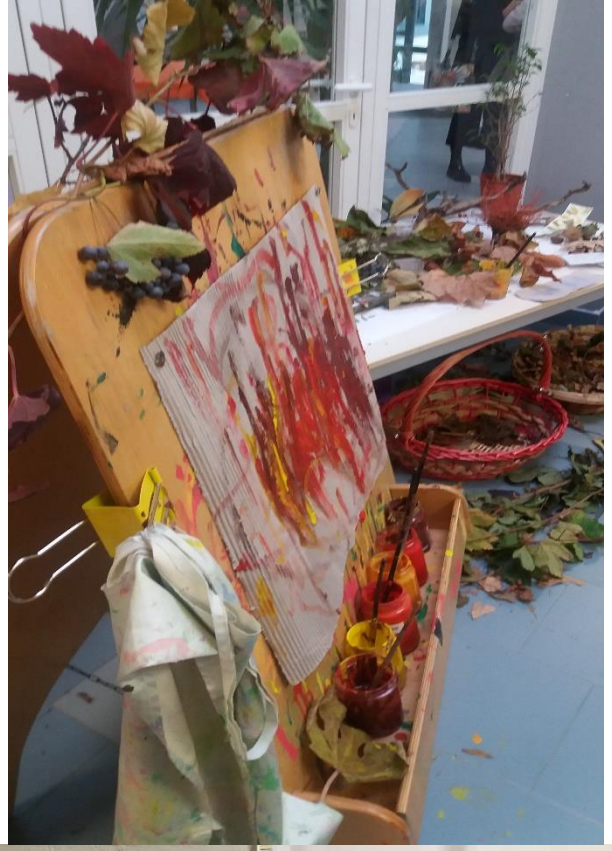

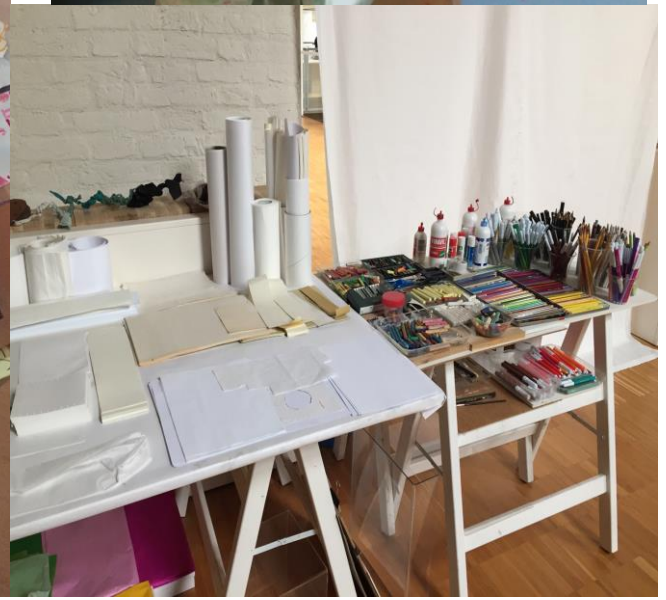

Vrtci Reggio Emilia, oktober 2016

SLIKOVNA ABECEDA
A
ANANAS
B
BALON
C
COPAT
Č
ČEBELA
D
DEŽNIK
G
GORA
H
HIŠA
I
IGLA
L
LIST
M
MAČA
N

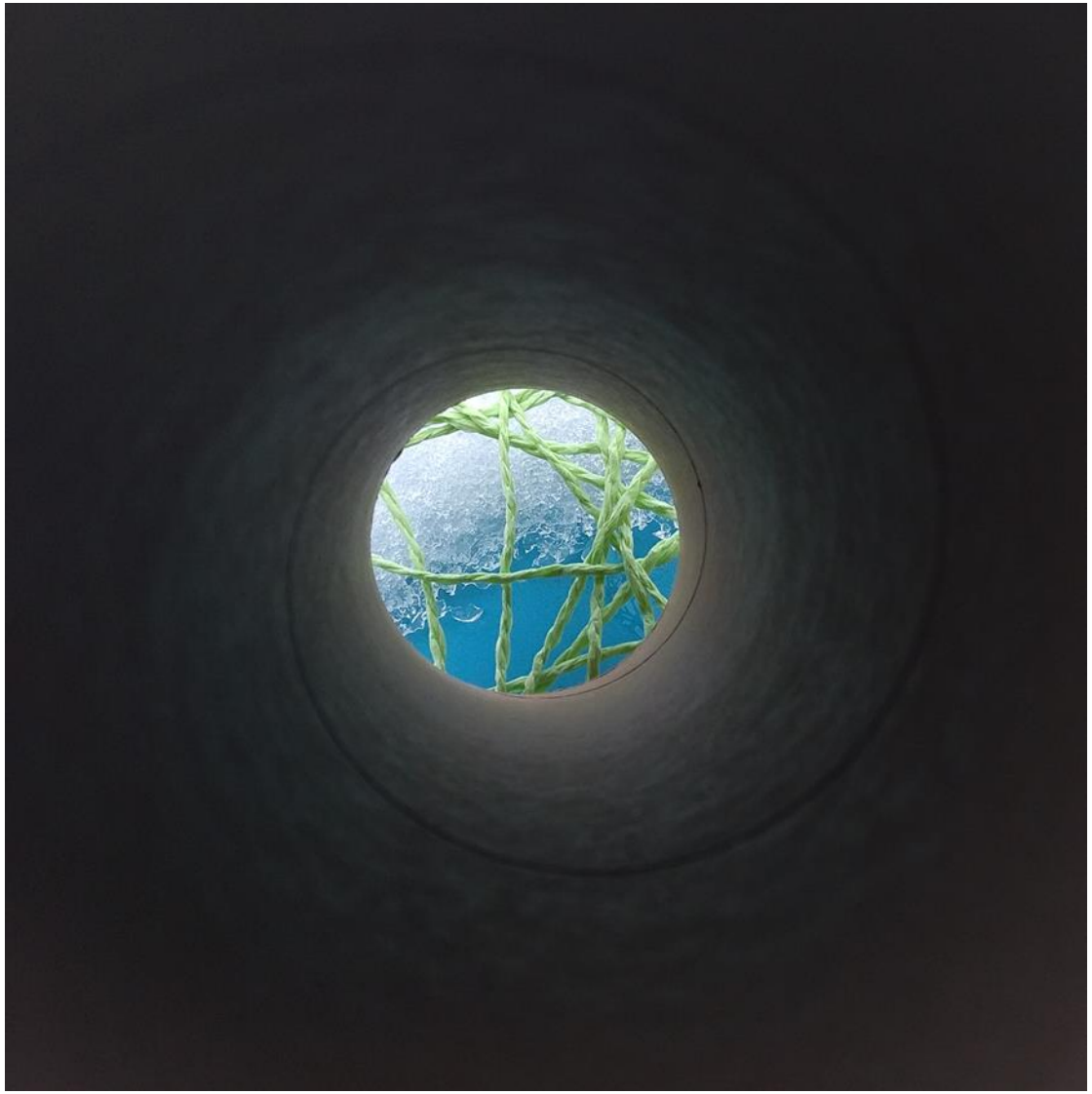

Doživljajska pedagogika (Kranjčan 2007)

Doživljajska pedagogika predstavlja celosten pedagoški pristop, ki pri porabniku doživljajsko pedagoškega dela vzbudi vse čute in celostno recepcijo uporabi v vzgojno-izobraževalne namene.

Usmeritev v zunanje (outdoor) pedagoške aktivnosti – usmerjene dejavnosti na prostem. Tako učenje je realistično, fizično aktivno, kognitivno pomensko in afektivno dejavno.

Gre za izkušenjsko izobraževanje z refleksijo.
Izkušnja je lahko tudi doživljanje (pri tem so udeležena močna čustva), kar sproži poglobljeno zavedanje in pomembne vsebine

Osem načel doživljajske pedagogike (Kranjčan 2004)

- Celostnost (vključevanje telesne, duševne in duhovne izkušnje),
- naravnanost k delovanju (gibanje v naravnem okolju),
- naravnanost k skupini (skupinsko delo),
- soodločanje in soustvarjanje,
- nove možnosti odnosov (vzpostavljanje novih odnosov učenec-učenec, učenec-učitelj),
- naravnanost in potrebe mladih
- naravnanost k naravi
- ven iz vsakdana.

Učenje v naravnem okolju,
Finska 2017

Na začetku otrokovega kognitivnega razvoja je izjemno pomembna konkretno – izkustvena raven, pri prehodu od konkretnega k simbolnemu razumevanju pa so otroku v pomoč različni didaktični pripomočki.

Pristopi, ki so se nam v praksi pokazali kot učinkoviti:

- pristop J.M. Artigala (igralna tehnika dramatizacije,ki jo spremljajo čustva, telo, gib in ritem; vsak otrok zaigra zgodbo skupaj z drugimi ter ima vedno glavno vlogo, nihče ni izključen; z dramatiziranjem zgodbe je vsak otrok glavni junak in aktivno sodeluje),
- pristop TPR (metoda je usmerjena v poučevanje oziroma učenje tujega jezika preko telesa, in sicer s pomočjo telesne govorice, mimike, kretenj in gibanja, seveda v pozitivnem, igrivem in sproščenem okolju),
- pristop VAKOG (gre za veččutno učenje upoštevajoč različne stile zaznavanja, je kombinacija na čutih slonečih učnih strategij, ki integrirajo besede, predstave, zaznavanje in gibanje).

Tip tap, tip tap...
O, glej balonček,
<u>rumen</u> balonček,
fuj, fuj, je umazan.

Voda, šššššššš,
Voda, šššššššš,
operi, operi, operi,
operi, operi, operi.
Oooooo, lepo, čist balonček,
Pihaj: fu, fu, fu, fu, fu, fu,
poči.

Korakamo na mestu,
pokažemo na tla s prstom pred sabo,
ponovno pokažemo na tla,
poberemo balonček in ga dvignemo pred sabo,
odpiramo vodno pipo,

peremo balonček,

pokažemo čist balonček pred sabo,
pihamo balonček,
zaploskamo.

Pozitivni učinki

- **Lažje razumevanje in usvajanje besedišča** (novi koncepti in pojmi so otrokom manj abstraktni in manj tuji).
- Otroci so v kratkem času usvojili **veliko novih besed** in jih nato **uporabljali pri nadaljnjih pogovorih in besedilnih nalogah.**
- **Spontana in sproščena uporaba obravnavanega besedišča tudi v nenačrtovanih dejavnostih in nestrukturiranih pogovorih.**
- **Integracija** vtisov in usvajanje pojmov v njihovi celotni razsežnosti

Hvala za vašo pozornost.

Projekt delno financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020.